

“Тыва дыл” эртемниң программазын чаа федералдыг стандарттарның негелдезинге дүүштүр Ш. Ч. Сат, Дамба Н.Ч., Ондар Н.М. деп авторларның 3-ку класының “Тыва дыл” 2016 чылдын номунга үндезилеп тургускан. Тыва Республиканың ниити өөредилгезининг национал девискээр кезээ 3-кү класс өөреникчилерининг ниити сайзыралынче, оларның билиининг практиктиг болурунче угланмышаан, программаны тургузарда эртемниининг, дес-дараалашкааның, көргүзүгүлүүнүң болгаш коммуникативтиг принциптерге даянып база уругларның назы-харын барымдаалап тургаш тургускан.

3-кү класска Шулуу Чыргал-оолович Саттың «Тыва дыл» номун Тыва Республиканың өөредилге болгаш эртем яамызы сүмелеп, 2005 чылда парладып үндүрген.

Курстун ниити утказы, сорулгалары:

Эге класстарга тыва дылды өөредирининг кол сорулгалары болза:

- 1) Уругларны медреселдиг-биле шын номчуур, бижиир болгаш чугаалаарыңга өөредир,
- 2) Оларга төрөөн дыл болгаш литература талазы-биле эг билиглерни бээр,
- 3) Уругларны ном ажыглааарыңга чаңчыктырар болгаш оларның дылга сонуургалын, номчулга болгаш билиглерже чүткүлүн хайныктырар,
- 4) Өөренип турар чүүлдерин сайгарып, бөлүктөп, деңнеп, түңнеп билиринге, оларның иштинден кол болгаш чугула чүүлдерин тып, тацылбырлаарыңга өөреникчилерни чаңчыктырар.

Эге класстарга төрөөн дыл үстүкү класстарга өөренир тыва дыл болгаш литература эртемниинг белеткел чадазы болбушаан, колдуунда-ла практиктиг сорулгаларын чедип алырынче угланган. Уруглар эг класстарга фонетиканың, лексиканың, грамматиканың, шын бижилгениң болгаш чугаа сайзырадылгазының эргежок чугула, эң кол эге билиглерин алыр. Олар үстүкү класстарга өөренир чүүлдер-биле тудуш харылзаалыг, тыва дыл эртемниинг амгы үеде чедиинишкениннең үндезилеттинген бооп турар.

Өөреникчилерниң таныжар эге билиглери: сөстүң фонетиктиг составы, сөстү слогтарга болгашуткалыг кезеткрге чарары, чугаа кезектерининг барык шуптузу (чүве ады, сан ады, демдек ады, от орну, кылыг сөзү, чамдык эдеринчилер болгаш артынчылар) болгаш оларның эң кол хевирлери, домактарның чамдык хевирлери болгаш янзылары, домактын чугула кежигүннери, ийиги черге кежигүннери (ниити таныжылга), элээн каш шын бижилениң дүрүмнери. Ол ышкаш программада сөстүң лексиктиг утказы, сөстүң хөй утказы, синонимнер, антонимнер-биле практика кырыңга таныжары база көрдүнген.

Фонетика, лексика, грамматика, шын бижилге болгаш чугаа сайзырадылгазының талазы-биле бөдүүн билиглерни шингээтпишаан, уруглар дыл материалын сайгарып, түңнөп, деңнеп, удур-дедир деңнеп, бөлүктөп өөренирлер, ооң-биле кады литературлуг чугааның мергежилдери болгаш чаңчылдары чоорту хевирлеттинер, дылдың кол эге хевирлери болур сөстү, домакты бодамчалыг ажыглаарын чедип алыр.

“Тыва дыл” эртемниниң туружу.

Базистиг өөредилге план ёзугаар неделяда 2 шак. Бүдүн өөредилге чылында 68 шак болур.

Эге школанын тыва дыл программазынын чуртталганнын унелелдерин чедип алырынын угланыышкыннары

Эге школаның төрөөн дылды өөредириниң кол сорулгазы уругларның аас болгаш бижимел чугаазын сайзырадыры оларның угаан ажылын сайзырадыры-биле, кижини бооп хевирлеттинери-биле тудуш харылзаалыг. Ол чүл дээрге өөреникчилерни эки мөзү-шынарлыг, идепкейлиг, күш-ажылга ынак, хүлээнген херээнге харыысалгалыг хамаатылар болурунга, таварышкан бергелерни бот-миннип ажып эртерин кижизидери, чаа чүвени билип алыр чүткүл – сонуургалын улам сайзырадыры. Эге класс өөреникчилериниң угаан ажылын болгаш чугаазын сайзырадырының айтырыгалрын үре-түңнелдиг шиитпирлээринден школага өөренир бүгү эртемнерни чедишкенин шингээди алыры дорт хамаарылгалыг.